

у вас асоціюються з дощем?», «Що надихає вас у житті?», «Назвіть деталі в тексті, що викликають найбільше захоплення».

Насамкінець зазначимо, що, крім згаданих вище завдань, добірний текст на уроці української мови має значно ширший спектр можливостей, адже сприяє ненав'язливому залученню учнів до духовного багатства нашого народу; формує внутрішню потребу читати й збагачувати себе прочитаним; підвищує пізнавальний інтерес; поліпшує якісні характеристики мовлення; розвиває навички осмисленого читання; створює умови для організації групової роботи; розвиває навички естетичного сприйняття мови; реалізує міжпредметні зв'язки на уроці; створює умови для пошуку й осмислення проблеми; формує навички дбайливого ставлення до мови і свого мовлення тощо.

Використана література

1. Голуб Н. Б., Ярмолюк А. В. Українська мова: підручник для 9 класу загальноосвітніх закладів. Київ : Педагогічна думка, 2017. 308 с.
2. Голуб Н. Б., Новосолова В. І. Українська мова: підручник для 10 класу закладів загальної середньої освіти (рівень стандарту). Київ : Педагогічна думка. 2018. 200 с.
3. Голуб Н. Б., Горошкіна О. М., Новосолова В. І. Українська мова: підручник для 11 класу закладів загальної середньої освіти (рівень стандарту). Київ : Педагогічна думка. 2019. 232 с.

Роль читання у формуванні ключових компетентностей учнів ліцею

*Горошкіна Олена Миколаївна,
доктор педагогічних наук, професор,
головний науковий співробітник
відділу навчання української мови та
літератури Інституту педагогіки
НАПН України*

olenagoroshkina@gmail.com

Сучасна польська письменниця, лауреатка Нобелівської премії Віслава Шимборська вважає, що «читання книжок – це найпрекрасніша розвага, вигадана людством». Д. Дідро слушно зазначив, що люди перестають мислити, коли перестають читати.

Читання є одним із провідних засобів здобування інформації, способом задоволення пізнавальних потреб особистості. Однак у сучасному суспільстві склалася ситуація, що значна частина учнів мало читає, у них немає інтересу до творів класичної української

літератури. Це підтверджують і результати спеціальних досліджень, зокрема проекту «Ukrainian Reading and Publishing Data 2018».

У вересні 2017 року ми провели анкетування 100 учнів 10-х класів, результати якого підтвердили актуальність порушеної проблеми. На запитання анкети *Чи любите ви читати?* 73 % учнів дали позитивну відповідь, 27 % зазначили, що не люблять читати. Відповіді на запитання: *Що ви любите читати у вільний час: періодичні видання (газети, журнали), науково-популярну, художню літературу?* такі: 58 % десятикласників переважно читають художню літературу, 21 % – періодичні видання і стільки ж – науково-популярну літературу, здебільшого психологічну. З відповідей дізнаємося, що 73 % учнів віддає перевагу електронним книгам, 27 % – паперовим. Цікавими виявилися й відповіді на наступне запитання анкети: Назвіть книгу, яку ви прочитали на власний вибір упродовж останнього місяця. Наведемо назви п'яти книжок, які найчастіше траплялися у відповідях учнів: Джоан Роулінг «Гаррі Поттер», Еріка Леонард Джеймс «50 відтінків сірого», Стівен Кінг «Містер Мерседес», Агата Крісті «Свідок обвинувачення», Оскар Уайльд «Портрет Доріана Грея». На запитання: «Які твори (не зі шкільної програми) вони хотіли б обговорити в класі?» респонденти здебільшого називали такі: Рея Бредбері «Вино з кульбаб», Стейса Крамера «50 днів до мого самогубства». З-поміж українських творів учні обрали «Село не люди» Люко Дашвар, «Соло для Соломії» Володимира Лиса. Як бачимо, у цьому переліку немає текстів класичної української літератури. Бесіди з учнями й учителями-словесниками уможливили висновок, що класичні твори учні здебільшого читають, готуючись до ЗНО, до того ж почасти в скороченому вигляді, користуючись хрестоматіями. З-поміж мотивів читання учнів старших класів домінує підготовка до ЗНО (81 %).

Переконані, що не можна змусити людину читати те, що їй не подобається, адже тоді читання в неї буде асоціюватися з чимось нудним, тож необхідно допомогти знайти свою книжку, тобто таку, що здатна викликати інтерес. Учителі намагаються знайти оптимальні прийоми залучення учнів до читання, використовуючи для цього бесіди, дискусії, кросворди за змістом прочитаних учнями текстів. Усе більшої популярності в освітньому просторі набувають буккросинги й буктрейлери. Однак проблема не втрачає своєї актуальності.

На нашу думку, мотивувати учнів до читання можна й на уроках української мови, на що спрямовують чинні програми, якими передбачено складання анотацій, рецензій на прочитану книжку тощо.

Практика підтверджує, що в учнів викликають інтерес і комплексні завдання, побудовані здебільшого на матеріалі уривків художніх творів. Для цього вчитель добирає цікаві тексти, що відображають певну проблему, суперечність. Спочатку учні виконують мовні завдання, як-от визначити жанрово-стильову належність тексту, стилістичні функції мовних одиниць, пояснити особливості написання певних слів тощо. Водночас учитель акцентує увагу й на змістовому аспекті тексту, у якому описано дискусійну ситуацію (Які чинники можуть вплинути на зміну ставлення до людини? Чи кожен вчинок можна виправдати? Як заслужити прощення? тощо) Для прикладу наведемо уривок з роману С. Скляренка «Володимир».

Рогніда полюбила князя Володимира несподівано, після великої бурі, коли в неї нікого й нічого не лишилось у світі, коли, як здавалося їй, уже краще було їй не жити, - тоді перед нею з'явився той, кого вона напередодні тільки ненавиділа й проклинала, хто вбив її батька й братів, але хто виявився набагато кращим, справедливішим, дужчим, ніж усі люди (С. Скляренко).

Учителеві важливо організувати аналіз тих чи тих дій персонажів таким чином, щоб учні-діалогізуючи з автором або літературними персонажами, прагнули зрозуміти мотиви вчинків інших людей, навіть якщо вони відрізняються від їхніх дій. «Діалог» автора й читача в такому випадку стимулює висловлення учнями власної позиції, а згодом її дотримання або й зміну.

Значний мотиваційний потенціал мають есе, створюючи які, учні висловлюють власні погляди на проблемні запитання, порушені у творах сучасних українських авторів, наприклад: «Чи перетинаються паралелі?» (за змістом твору Сергія Гридінна «І паралелі перетинаються»).

Отже, підвищення мотивації учнів до читання можливе за умови добору текстів художньої літератури, що сприяють формуванню ціннісних орієнтацій учнів, а також адекватного розуміння змісту тексту учнями синхронно з його читанням.

Використана література

1. Ukrainian Reading and Publishing Data 2018. URL : <http://data.chytomo.com>.